
Transnistria – câteva documente

Prof. Iosif UILĂCAN

Liceul Teoretic Sanitar, Bistrița
E-mail: iosif.istorie0104@gmail.com

Rezumat. Articolul prezintă și contextualizează o serie de documente inedite privind administrarea Transnistriei în anii 1941–1942, inclusiv materialele discutate în ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941. Izvoarele provin din arhiva Guvernământului Transnistriei de la Odessa și sunt completate cu rapoarte ale administrației române și ale Serviciului Special de Informații. Studiul oferă o privire sintetică asupra cadrului juridic, a organizării administrative și a percepțiilor populației locale în primele luni de ocupație, precum și asupra modului în care aceste realități sunt reflectate sau omise în istoriografia și manualele recente.

Cuvinte-cheie: Transnistria; 1941–1942; administrație românească; Gheorghe Alexianu; documente de arhivă; Odessa; politica față de populație; istoriografie.

Transnistria – A Selection of Documents

Abstract. This article presents and contextualizes a set of previously unpublished documents regarding the Romanian administration of Transnistria in 1941–1942, including the materials discussed during the Council of Ministers meeting of 13 November 1941. The sources originate from the archive of the Transnistrian Governorate in Odessa and are complemented by reports issued by the Romanian administration and the Special Intelligence Service. The study offers a concise overview of the legal framework, administrative organization, and the local population's attitudes during the first months of occupation, as well as of the ways in which these historical realities are reflected – or omitted – in recent historiography and school textbooks.

Keywords: Transnistria; 1941–1942; Romanian administration; Gheorghe Alexianu; archival documents; Odessa; population policy; historiography.

Acest articol conține informații publicate în Iosif UILĂCAN, *Despre istoria românilor și istoria evreilor*, Bistrița: Editura Nosa Nostra, 2024.

Un fapt normal în scrierea istoriei este necesitatea raportării la izvoare, la documente scrise, mai ales atunci când perioada istorică este relativ apropiată. De aceea am decis să public documentele care au stat la baza ședinței Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941, în prima ei parte, când au fost discutate problemele Transnistriei, după rapoartele guvernatorului Gheorghe Alexianu. Documentele se află în arhiva Guvernământului Transnistriei, în prezent la Odessa. Sub formă digitală, ele pot fi consultate pe site-ul Muzeului Memorial al Holocaustului din Statele Unite ale Americii, de unde le-am și preluat.

Teritoriul dintre fluviile Nistru și Bug a revenit statului român în urma operațiunilor militare din vara anului 1941 și a înțelegerilor dintre Adolf Hitler și Ion Antonescu. Prin Decretul-Lege nr. 1, dat la Tighina în 19 august 1941, a fost creat Guvernământul Transnistriei, la conducerea căruia a fost numit profesorul universitar Gheorghe Alexianu. Înțelegerile româno-germane din 30 august de la Tighina priveau aspecte privind siguranța, administrarea și exploatarea economică în teritoriile dintre Nistru și Bug și dintre Bug și Nipru.

Prima ordonanță a guvernatorului Transnistriei, din 28 august 1941, avea ca obiect restituirea bunurilor publice și particulare ajunse în posesia unor persoane. Termenul-limită era de 15 zile. Organizarea administrativă a Guvernământului Transnistriei, în comune, orașe, municipii, raioane și județe a fost dispusă prin ordonanța nr. 8 din 12 septembrie. „*Pentru asigurarea unității de conducere, întreaga administrație din Transnistria stă sub ordinele Comandantului de Căpetenie al Armatei, care exercită măsurile și dispozițiile sale prin Guvernatorul Civil.*” Guvernatorul își exercita atribuțiile prin 11 direcții, cea mai importantă fiind Direcția Administrației și a Muncii.¹ Primele instrucțiuni scrise au fost trimise prefectilor încă din 31 august 1941. Cea dintâi grijă a acestora trebuia să fie reînceperea muncii la câmp, fără nicio întârziere. Pentru aceasta, prefectul era sfătuit să fie permanent în mijlocul sătenilor. Trebuia inventariată averea colhozurilor și pusă sub pază. Trebuiau redeschise bisericile, iar școlile primare să-și înceapă cursurile la 1 octombrie etc. „*Asigurați cetățenilor din județul Dvs. exercițiul tuturor libertăților cetățenești, cu excluderea dreptului de a face politică de orice fel. Asigurați-le viața și averea.*”²

Pentru a înțelege contextul istoric și atitudinea populației locale din Transnistria, să menționăm că de la Holodomor (foametea cumplită din anul 1932) trecuseră mai puțin de zece ani. De la Marea Teroare (1936–1939), cu sute de mii de execuții și milioane de oameni trimiși în gulag, doar doi ani! Numai în raionul Berezovka, din județul cu același nume, în 24 de ani de regim comunist au fost executați de sovietici 1.980 oameni, 3.080 morți

---

1 United States Holocaust Memorial Museum, Odessa Oblast Archives records (de aici, Arhivele Odessa: A.O.), RG-31.004, Microfilm (de aici M) 0001, ff. 589-591, accesibil la adresa: <https://collections.ushmm.org/search/catalog/irn507306?rsc=20914&cv=0&x=1346&y=1880&z=1.3e-4>, accesată la data de 26.11.2025.

2 *Ibidem*, ff. 1117-1120.

în timpul foametei din anul 1932, și 3.620 deportați în timpul aceluiași regim.³ Județul Berezovka avea patru raioane, iar Transnistria 64. Uniunea Sovietică era nemărginită!

Ce spun documentele? În instrucțiunile Marelui Cartier General asupra modului cum trebuiau să se comporte trupele față de locuitorii Transnistriei, datate 6 septembrie 1941, atitudinea populației locale era considerată „*absolut prietenească față de trupele aliate*”. În ceea ce privește modul de comportare al trupelor față de populație, măsurile administrative trebuiau să asigure populației „*un tratament bun și drept*”. Aceasta și pentru faptul că: „*În general populația Transnistriei s-a arătat potrivnică regimului comunist, mai mult chiar, a primit cu prietenie și încredere trupele aliate.*”⁴ În Odessa, unde istoricul Alexander Dallin știa că armata română era disprețuită de localnici, românii fiind considerați „*străini înfometaji și vrednici de dispreț*”, guvernatorul Transnistriei constatase altceva. Este vorba de atitudinea intelectualilor din Odessa: „*Ei ne sunt foarte favorabili ca și întreaga populație din Odesa de la vârsta de 30 de ani în sus.*”

Într-un raport al Serviciului Special de Informații Odessa, trimis guvernatorului Transnistriei, o „*sinteză informativă asupra situației generale din Transnistria pe luna iulie 1942*”, la capitolul Starea de spirit a populației și raporturile cu armatele română și germană, se începea astfel: „*Populația din Transnistria, în special cea de la sate, tinde să manifeste o stare de spirit din ce în ce mai bună față de actuala ordine și are o oarecare bunăvoință față de autorități. [...] În ceea ce privește atitudinea populației față de armata română și germană, aici se poate afirma cu destulă precizie că populația transnistriană manifestă – în general – foarte multă simpatie față de soldații români, pe cari îi consideră energici, respectoși și pătrunși de sentimentul religios. Față de soldații germani, se manifestă mai mult respect, dar și teamă din cauza unor acte arbitrare comise de aceștia.*”⁵

În cele ce urmează vom prezenta documentele pregătite de guvernatorul Transnistriei pentru ședința guvernului din 13 noiembrie, pentru ca, la final, să facem scurte comentarii asupra acestora și a dispozițiilor mareșalului Ion Antonescu. Între documentele de mai jos se află și proiectul de ordonanță al Inspectoratului de Jandarmi Transnistria, referitor la evreii din Basarabia și Bucovina, văzut de Gheorghe Alexianu în 11 noiembrie, de asemenea recensământul din Odessa, efectuat în perioada 1 noiembrie 1941–1 martie 1942. Recensământul l-am publicat și într-o carte cu tiraj mic: *Despre istoria românilor și istoria evreilor*, Bistrița, 2024. Dat fiind importanța sa crucială credem că poate fi și aici, mai ales că este neglijat, poate necunoscut de istorici. Recensământul a fost expediat în 8 martie 1942 Guvernământului Transnistriei de către președintele Curtții Marțiale Odessa, colonelul-magistrat Vasile Michail.

Gheorghe Alexianu a înaintat mareșalului și un proiect de ordonanță cu referire la evreii deportați în Transnistria, care are la bază proiectul semnat de Emil Broșteanu, inspector-șef

3 *Ibid.* M. 0020, f. 1719.

4 *Ibid.* M. 0020, ff. 1247-1248.

5 *Ibid.* M. 0001, ff. 89-90.

al Inspectoratului de Jandarmi Transnistria. Am preferat să dăm ordonanța 23 în varianta tipărită, pentru că nu s-au făcut modificări în proiectul înaintat guvernului.

În comentariile de final vom reproduce pasaje din manualele școlare *Istoria evreilor. Holocaustul*, aprobate cu ordinul de ministru nr. 4031/2024, elaborate pe baza programei școlare aprobată cu ordinul nr. 5344 din 9 august 2023. Este vorba de studiul de caz: „Evreii din Odessa”. Manualele școlare ar trebui să întrunească un consens științific asupra aspectelor de bază, deci ele trebuie să fie instrumente la dispoziția elevilor asupra cărora să nu planeze dubii.

Documentul nr. 1

Raportul guvernatorului Gheorghe Alexianu privind situația din Odessa la începutul lunii noiembrie 1941.⁶

COMANDAMENTUL DE CĂPETENIE AL ARMATEI DEPARTAMENTUL GUVERNATORULUI CIVIL AL TRANSNISTRIEI

Tiraspol, 7 Noembrie 1941

02821 × 10 NOE 1941

DOMNULUI
ION ANTONESCU
MAREȘAL AL ROMÂNIEI ȘI COMANDANT DE CĂPETENIE
AL ARMATELOR ȘI CONDUCĂTORUL STATULUI

În zilele de 3, 4 și 5 noiembrie 1941 am inspectat în mod amănunțit Odesa cu toate întreprinderile, instalațiile și posibilitățile sale de funcționare și vă prezint constatările și observațiile de mai jos.

1. Înfățișarea generală a orașului

De la prima vizită pe care am făcut-o în ziua de 19 octombrie 1941, când am instalat autoritățile administrative și până azi înfățișarea generală a orașului este de nerecunoscut. Toate baricadele au fost înlăturate, toate străzile se repară, cadavrele au fost îngropate, străzile sunt curat măturate și tot gunoiul este cărat afară. Îți face o plăcere să te plimbi prin oraș.

---

⁶ *Ibid.* M. 0001, ff. 2152-2160.

2. Apa

Funcționează în condiții normale. Mai există însă dificultăți deoarece din cauza bombardamentelor conductele sunt sparte și este mare pierdere pe traseu. Totuși, pentru moment nu se poate da apă decât două ore dimineața și două ore seara, căci rezervele de motorină sunt insuficiente și până vom face rezerve noi trebuie, ca măsură de precauție să facem economie.

3. Lumina electrică

Aci situația e mult mai grea. Toate instalațiile și toate întreprinderile din Odesa funcționau cu curent electric. Forța motrică din Odesa se cifra la 40.000 Kw. Toată aceasta este iremediabil distrusă.

Primăria a reușit, prin mari străduințe, să ne pună în funcțiune diferite motoare de la fabrici mai mici, care au rămas nedistruse putând furniza abia 1600 Kw. Peste câteva zile se vor putea pune în acțiune și alte motoare în total 6.000 Kw, și se lucrează asiduu pentru mărirea debitului la 10.000 Kw. În chipul acesta vom putea satisface nevoile cele mai stringente de lumină și vom putea pune în mișcare și întreprinderile industriale.

4. Tramvaiele

După străduinți laudabile parte din tramvaiele de la Odesa au fost redat circulației încă din ziua de 3 Noiembrie. Sunt redat deocamdată numai două linii și în scurtă vreme, pe măsură ce debitul curentului electric va spori, se vor pune în circulație și alte linii, până la normalizare. În Odesa funcționau 22 de linii de tramvaie, cu un număr de peste 150 de vagoane și cu un personal de aproximativ 3500 de oameni.

Trebuie să arăt că în curtea garajului de tramvaie s-au găsit 12 Trolleybuze noi, care n-au fost puse în circulație. Două din ele sunt cu motoarele descompletate și bune de pus în funcțiune.

Rămâne de văzut ce destinație vom da acestora, deoarece abia acum se lucra linia, care nu este încă terminată. Cred că ar fi bine de luat în țară și date Societății de Tramvaie care să ne dea în schimb câteva autobuze pentru transportul funcționarilor și jandarmeriei în oraș.

5. Problema alimentării

Partea cea mai grea și îngrijorătoare, pentru un administrator, care are să răspundă de organizarea și conducerea orașului Odesa, este aceea a alimentării populației.

La intrarea trupelor române în Odesa, toate depozitele s-au găsit secătuite. Lungul asediu al Odesei a făcut să se consume totul. Ceiace a mai rămas, a fost distribuit de armatele roșii în retragere populației sau jefuit de populație.

Este suficient să arătăm că nu s-a găsit deloc grâu și că populația nu are pâine, nu are carne, nu are zarzavat, cartofi, lapte și nu se poate cumpăra și găsi nimic.

La această situație reală pe care am găsit-o, se adaugă alta independent de voința noastră. De 2 săptămâni de zile plouă încontinuu torențial în toată Transnistria. Toate drumurile sunt înfundate și impracticabile, nici un vehicul nu mai poate circula și nici un aliment nu se poate îndrepta spre Odesa.

Populația este incontestabil, suferă din această cauză. Această suferință nu este însă extremă deoarece din informațiile noastre, în special populația nevoiașă și muncitorii și-au făcut aprovizionări suficiente, atât de la bolșevicii în retragere cât și de la furtul din depozite și magazine.

Cei care suferă sunt mai mult intelectualii și oamenii care nu se bucurau nici de favoarea regimului bolșevic și nici nu s-au pretat la jafuri. Aceștia trebuiesc imediat ajutați.

Pentru a face față nevoilor de aprovizionare ale orașului și pentru a putea să ne dăm seama de cantitățile ce sunt necesare pentru această aprovizionare, am obligat toată populația din Odesa să se înscrie la circumscripțiile de poliție pentru a ști exact numărul locuitorilor ce avem de hrănit.

Lucrarea este în curs de efectuare și cred că în 4-5 zile va fi terminată.

Am luat măsuri pentru aducerea imediată a cerealelor în Odesa, în vederea satisfacerii nevoilor populației, pentru pâine.

Aceste cereale s-au trimis cu trenul pentru moment nefiind posibilă circulația cu camioanele sau căruțele din Tiraspol, și am dat dispoziții Prefecturii din Ociacov ca și Prefecturii din Odesa și Berezovca ca să completeze nevoile celelalte ale orașului, trimițând produsele cu trenul de la Rancova la Odesa.

Cred, că prin măsurile ce am luat și prin cele ce sunt în curs de executare, vom putea asigura în chip modest hrana populației din Odesa.

Tot în legătură cu problema alimentării trebuie să arătăm că în foarte scurtă vreme se va deschide 2-3 restaurante care sunt în curs de pregătire și se va deschide marele Hotel Bruxel pentru a fi redat folosul trecătorilor.

Deocamdată, pretutindeni au început să se deschidă frizerii și mici ateliere de reparație, care prind foarte bine pentru nevoile populației și ale noastre în Odesa.

6. Starea sanitară

Starea sanitară este bună. Cu toate că parte din spitale au fost distruse, se găsesc totuși destule mijloace pentru asigurarea unei bune stări sanitare. Sunt în funcțiune azi 3.000 paturi și chiar un spital de contagioși cu 800 paturi. S-au găsit 7 medici locali pe care i-am numit medici de sectoare și 27 farmaciști, pe care încercăm să îi punem în funcțiune. Medici sunt suficienți, o parte din ar putea fi întrebuințați și în restul Guvernământului.

Am numit în localitate un român, medic șef al orașului Odesa, care să asigure în chipul acesta funcționarea normală a spitalelor, și va asigura starea sanitară a orașului.

7. Universitatea

Am vizitat în amănunțime Universitatea, în special Facultatea de Medicină cu toate instituturile anexe.

Deși s-au făcut multe stricăciuni, în special laboratoarele și aparatele Universității se găsesc acum sub pază serioasă și Facultatea este în cele mai bune condiții păzită.

Am întâlnit acolo pe profesorii Universității, în majoritate oameni în vârstă, cu studii făcute în Franța și Germania, savanți de reputație mondială și care au dus-o extrem de greu sub regimul bolșevic.

Întotdeauna li s-a spus acestor oameni Rusia nu are nevoie de intelectuali și cei care trebuie să comande și să conducă sunt muncitorii, iar intelectualii trebuie să se supună și să asculte. Mi-au arătat dezideratele lor. Ei cer posibilitatea să poată lucra și să-și asigure existența, să aibă o bucată de pâine. Ei ne sunt foarte favorabili ca și întreaga populație din Odesa de la vârsta de 30 de ani în sus. Decanul Facultății de Medicină mi-a vorbit în termeni foarte emoționanți, spunându-mi că în 20 de ani de sclavie este prima oară că aude pe cineva că se ocupă de intelectuali și că intelectualitatea trebuie să conducă și să dea tonul.

Toți profesorii Facultății de Medicină au promis să dea asistența în spitale gratuit, să lucreze pretutindeni unde este nevoie și să completeze instrumentele chirurgicale furate de la spitale cu ceiace au dânsii acasă, pentru ca viața să reînceapă normal.

Ei m-au rugat să transmit Mareșalului asigurarea gratitudinii lor pentru că i-a scăpat de jugul bolșevic și cere cu dragoste și sinceritate posibilitatea de a putea lucra.

Eu nu m-am pronunțat încă asupra posibilității de repunere în funcțiune a Universității, înainte de a lua adeziunea D-voastră.

Păreră mea este că sub o formă atenuantă și fără a fi o deschidere generală, noi am putea da posibilitatea profesorilor să-și continue activitatea, cel puțin la Facultatea de Medicină.

Avem nevoie ca să creiem în tineretul Rusiei o altă mentalitate, care să nu ne mai fie dușmană nouă, pe care să-l cultivăm în spiritul nou de viață și care să aibă ocazie ca prin elementele pe care le-am aduce din țară să cunoască și să prețuiască știința română și să ne iubească mai mult pe noi.

Deschiderea Facultății de Medicină ar juca un rol foarte important pentru activitatea și atitudinea românilor.

Ea nu ne-ar costa o prea mare cheltuială și am putea să câștigăm sufletul intelectualității ruse care să fie alături de noi și să ne ajute în opera ce ne-am propus-o.

De o mișcare studentească nu poate fi vorba aci, iar dacă s-ar încerca această mișcare ea va fi cu severitatea înăbușită și Universitatea închisă.

Eu cer adeziunea D-voastră principală pentru acest lucru, rugându-vă să-mi lăsați întreaga răspundere ca să pot pune în funcțiune această Universitate în condiții reduse dar totuși să dau o posibilitate profesorilor să poată să trăiască și să activeze, muncind în spiritul intelectualității noi pe care o reprezentăm aici.

8. Propaganda

Am găsit în Odesa un post de radio-difuziune. Nu știm încă care este puterea lui de amplificație. V-aș ruga ca principal să ne dați adeziunea ca acest post să poată fi pus în funcțiune aci la Odesa întrebându-l și pentru nevoile administrației, căci în timpul iernei nu am putea transmite ordinele, decât prin radio.

Am găsit o tipografie în stare foarte bună la Odesa, îi lipseau numai literele latine pe cari le vom completa cu matrițe de la Monitorul Oficial. Aci se tipărește gazeta locală a orașului Odesa în limba rusă și română și tot aci se tipărește gazeta Transnistriei. Aparatele de proiecție se găsesc în număr foarte mare. Sălile de cinematograf au fost ocupate de

germani. Desigur, este provizoriu. Vom reuși curând să luăm și noi câteva din aceste săli și să deschidem cinematografe românești acolo.

9. Calea ferată

S-a pus în funcțiune calea ferată de la Tiraspol la Odesa și de la Smeriga la Odesa. Pentru început sunt încă dificultăți între administrația română a Căilor Ferate și cea germană, dar sperăm că în scurtă vreme, toate aceste neînțelegeri vor fi aplanate și se va putea face administrație bună.

Se lucrează la calea ferată Ovidiopol-Odesa unde ne lipsesc încă 27 de traverse, cum vor fi găsite și aduse aceste traverse, vom putea s-o repunem în funcțiune.

Se lucrează actualmente la podul de cale ferată de peste Nistru între Tiraspol și Tighina.

10. Opera

Opera din Odesa se găsește în stare foarte bună. Este aproape neatinsă cu o singură excepție, într-o aripă care nu are importanță. Tot mobilierul și inventarul se găsesc în bună stare și artiștii și corpul de balet aproape în întregime au rămas pe loc. Am numit un Director al operii dintre artiștii locali. Am pus ca totul să se curețe în ordine și am luat măsura ca în ziua de 1 Decembrie, ziua unirii tuturor românilor, Opera din Odesa, să se redeschidă.

11. Industria

Industria din Odesa este în mare parte distrusă. Totuși au rămas încă multe întreprinderi care ar putea fi puse imediat în funcțiune. Am luat înțelegere cu comisiile de inventariere, ca pe măsură ce inventariază aceste industrii, cele ce se pot pune în funcțiune să fie redat orașului și autorităților administrative, însărcinate cu punerea lor în funcțiune.

Vom putea pune în funcțiune o fabrică de ulei, unde avem 400 vagoane de floarea soarelui, plus 100 în port.

Avem în bună stare de funcționare o fabrică de bere, pe care nu o putem pune în lucru din cauza lipsei materialelor de fabricație și apoi berea nu este prea necesară pentru populația din Odesa.

Am găsit fabrica de tractoare agricole, care deși au suferit stricăciuni, poate fi pusă imediat în funcțiune. Am cerut să se facă cât mai urgent inventarierea, pentru a o repune în funcțiune și a putea aduce la reparație toate tractoarele care sunt încă defecte.

În port și pe cheiu se găsesc foarte multe piese industriale în special pentru pluguri. Am dat ordin ca toate să fie păstrate, pentru a fi întrebuințate în condiții cât mai bune.

Pe măsură ce nevoile vor învedera necesitatea punerii în funcțiune a noii industrii, vom aviza și la deschiderea altor întreprinderi.

11. Comerțul

Aci situația este ceva mai grea, deoarece toate mărfurile au dispărut și trebuie ca să reîncepem de la capăt și să facem dintr-un comerț de Stat, un comerț particular. Problema aceasta a comerțului în întreaga Transnistrie nu numai în Odesa, este în strânsă legătură și cu problema monetară, ea se va cuprinde într-un raport separat pe care-l voi expune în Consiliul de Miniștri de la 13 Noiembrie a.c. și atunci cu ocazia rezolvării problemei monetară se va rezolva și problema comerțului la Odesa.

12. Problema siguranței

Socotesc că această problemă este suficient asigurată prin trupele și elementele polițienești și jandarmerești care sunt acolo, totuși Domnul General Ghineraru, Comandantul Militar al Odesei, cere cu insistență ca să-i punem la dispoziție și Brigada I-a Fortificații ce a fost luată din Odesa, ca și două noi Batalioane de jandarmi pentru poliția Odesei. Socotesc că este necesar să se pună Prefect de Poliție al Odesei un militar, în persoana Colonelului pe care l-am cerut și în care am toată încrederea că va face treabă și cred că ar fi bine ca măsurile de siguranță și de ordine să fie luate și conduse de el, armata având numai îndatorirea de a face paza depozitelor, patrularea pe străzi și de coopera la nevoie cu forțele jandarmerești.

Părerea mea este că la Odesa nu trebuie să facem încă poliție civilă și pentru o bucată de vreme această poliție trebuie să fie numai militară și să lucreze cu multă energie, pentru a putea curma din rădăcină orice rău și orice posibilitate de mișcare.

13. Evreii din Odesa

Nu putem ascunde că în Odesa există un mare număr de evrei. Cred, după spusele locuitorilor, că mai bine de o treime din populația Odesei, era formată din evrei.

Armata IV-a, interpretând greșit o dispoziție a noastră, a hotărât ca toți evreii din Odesa să fie scoși din oraș și duși în sate, fără însă să fie mijloace suficiente pentru transport, fără să fie organizat, așa cum am făcut noi în Nord și fără a lua nici o măsură de protecție.

Parte din evrei au fost scoși din Odesa, duși până la Dalnic și lăsați acolo, de unde, cum era firesc, s-au întors în Odesa, iar o parte din ei au fost băgați în Ghetou, împreună cu femeii, bărbații, copiii și bolnavii, de așa fel, că o promiscuitate și o stare de infecție amenința să isbească întreg orașul.

De acord cu Domnul General Macici, am hotărât ca pentru moment să rămână în Ghetou numai bărbații de la 18-50 de ani, iar femeile, copiii și bătrânii, să fie lăsați la locuințele lor, cu însărcinarea de a îngriji de hrana celor din Ghetou, care sunt puși la muncă și la diferite întreprinderi.

În timpul cât ei au fost scoși din Odesa, populația rămasă în oraș, a intrat în casele lor și a început să jefuiască. La întoarcerea evreilor acasă, au putut să provoace desigur comentarii și discuții tocmai acei care erau interesați să jefuiască. Am luat măsuri contra jafului.

Dacă averea evreilor se va confisca, ea trebuie să aparțină Statului și nu jefuitorilor.

În privința soluției privitoare la evreii din Odesa ca și la cei din Transnistria, voi prezenta D-voastră un raport special, în care voi arăta întreaga organizare care trebuie dată problemei evreiești din Transnistria.

Comandamentul Militar al Odesei a luat în stăpânire toate bunurile și toată prada de războiu aflată în Odesa. Vă rog să binevoii a da dispoziții, așa cum ați făcut în toate cazurile, ca din aceste bunuri să se lase o cât de mică parte pentru nevoile populației și pentru funcționarea serviciilor. Astfel Primarul Municipiului Odesa ni se plânge că s-au ridicat toate vehiculele, că nu are cu ce face nici cel mai mic transport, că nu se poate transporta grâul de la gară în oraș, la fel benzina, că nevoile cele mai elementare ale orașului nu sunt satisfăcute din cauza ridicării tuturor vehiculelor.

Deasemeni vă rugăm să binevoiți a aproba, ca tot ceiace este industrie care nu prezintă nici o utilitate pentru interesul general al țării dar care ar reprezenta o posibilitate de exploatare pentru administrație, să fie pusă la dispoziția Administrației, pentru a o putea pune în valoare și exploata.

Numai în chipul acesta, vom putea da viață orașului și vom putea da o posibilitate de lucru pentru a câștiga o bucată de pâine miilor de lucrători, care ar putea constitui un pericol permanent pentru noi.

GUVERNATOR CIVIL,

Documentul nr. 2

Raport asupra problemelor din Transnistria avute în vedere de guvernator pentru ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941.⁷

Tiraspol, 7 Noemvrie 1941

02827 × 10 NOE 1941

DOMNULUI
MAREȘAL ION ANTONESCU
COMANDANT DE CĂPETENIE AL ARMATEI ȘI
CONDUCĂTORUL STATULUI

Am onoare a supune în puține cuvinte problemele ce vor fi expuse de mine în Consiliul ce ați binevoit a convoca pentru 13 Noemvrie 1941 și a vă arăta în prealabil punctul meu de vedere în această privință.

I. Problema schimbului, a monetei circulatorii în Transnistria și a activării vieții comerciale și industriale.

Am arătat în diferite rapoarte că rămânerea paralelă în circulație a rublei și a R.K.K.S. nu poate să dea naștere la un regim serios de schimburi și la instalarea unei bune vieți comerciale.

Dacă situația aceasta poate fi compatibilă cu celelalte țări ocupate, ea nu poate fi compatibilă cu situația din Transnistria, unde comerțul și industria nu pot fi refăcute decât prin existența unui instrument valabil de schimb.

În situația de azi rubla a pierdut foarte mult din puterea circulatorie. Ea aproape nu mai contează pe piață. În orice caz oricine poate cumpăra ruble cu 2-3 lei.

---

⁷ *Ibid.* ff. 2162-2164.

Deprecierea aceasta a rublei a făcut ca să scadă enorm puterea ei de achiziție și să dispară posibilitatea schimburilor contra bani, existând numai schimbul în natură.

Părerea mea, pe care v-am expus-o și pe care o mențin și azi, este că rubla trebuie imediat retrasă din circulație și înlocuită printr-o monedă nouă, fie că este R.K.K.S. fie că se imprimă o monedă specială românească pentru Transnistria.

A circula două monete este o imposibilitate și un haos. Nimic nu împiedică să circule o singură monedă liberatorie. În chipul acesta vom exclude ca rublele de dincolo de Bug, să vină aci spre a se cumpăra cu ele și a se ajunge astfel la o depreciere a valorii monetare.

II. Problema transporturilor în Transnistria și în special pe Căile Ferate din Transnistria.

În convenția care s-a încheiat la 31 August 1941 la Tighina, s-a prevăzut ca linia ferată centrală Odesa-Balta-Smerinca și linia dinspre Bug, să fie exploatate de germani și numai cele dinspre Nistru de noi.

Față de dificultățile avute până acum și față de greutatea de a circula pe drumurile de țară, toată opera de valorificarea cerealelor va fi stânjenită din această cauză. Părerea mea este să se ducă tratative cu germanii, pentru a lua noi cu orice risc Căile Ferate în Transnistria, căci numai așa vom putea răspunde de exploatare. Aparținând altora Căile Ferate și apelând mereu la ei, nu vom putea nici să facem scurgerea cerealelor și nici să asigurăm exploatarea economică a regiunii.

III. Problema exploatării comerciale și industriale în Transnistria

Această problemă este în strânsă legătură cu problema schimburilor. Ea are o situație deosebită prin faptul că exploatarea comercială și industrială pretinde investire de capital cu amortizare de termen, asupra căreia va trebui să se stabilească în Consiliu.

Părerea mea este că va trebui să facem toate sacrificiile și anumite eforturi pentru ca o parte din industrie și comerț să poată fi repuse în funcțiune.

IV. Problema acordurilor și convențiilor ce urmează a se încheia cu Germania privitor la Transnistria

Din acest punct de vedere voi arăta și voi ruga ca oridecâteori va fi vorba să se încheie un acord sau o convenție cu Germania referitor la Transnistria – și părerea mea este că trebuie revizuite toate aceste convenții și puse de acord, încheindu-se una singură, este necesar să fim consultați și noi, care cunoscând situația și greutatea locale, să putem da toate lămuririle necesare și să facem ca această convenție să se aplice fără greutate.

V. Problema exploatării economice a Transnistriei

Voi arăta că această exploatare nu se poate face în condiții normale din cauză că formațiunile S.S. germane se opun ca noi să avem vreun amestec în satele germane.

Voi cere intervenția guvernului, pentru a lămuri poziția formațiunilor S.S. față de administrația care are răspunderea exploatarea.

VI. Poșta aeriană

După experiența făcută până acum, nu vom putea asigura legăturile rapide cu capitalele de județ, decât prin intermediul poștei aeriene, pe care va trebui să ne străduim

să o prelungim cât mai mult cu putință și să o dotăm cu aparate închise și cu un sistem de aruncare a corespondenței pe un câmp unde nu ar putea să aterizeze. Numai în chipul acesta vom putea asigura normala funcționare a administrației.

GUVERNATOR CIVIL,

Documentul nr. 3

Raport privind suprapunerea de competențe între autoritățile militare din Odessa și cele ale Guvernământului Transnistriei.⁸

02883 × 11 NOE 1941

DOMNULUI
MAREȘAL ION ANTONESCU
COMANDANT DE CĂPETENIE AL ARMATEI ȘI
CONDUCĂTORUL STATULUI

În una din audiențele de lucru ce am avut la Dvs. la Tighina pe când vă găseați la Marele Cartier General, mi-ați cerut să vă prezint un proiect de organizare viitoare a Odesei și să iau cunoștință de toate proiectele făcute de Marele Cartier General, să chem toate organele care erau destinate cu conducerea orașului Odesa și să armonizez toate aceste măsuri, pentru ca atunci când vom intra în Odesa, serviciile să funcționeze în cele mai bune condiții.

După ce am studiat situația, v-am prezentat Dvs. raportul cu Nr. [__]/1941, pe care, după ce l-ați examinat cu deosebită atenție, ați binevoit a-l aproba din punct în punct.

Din acest raport reieșea că autoritatea superioară care reprezintă pe Mareșalul Ion Antonescu atât în Transnistria cât și în Odesa, care trebuia să devină capitala Transnistriei, era Guvernatorul Civil, că la început până se face curățirea orașului Guvernatorul va fi ajutat pentru conducerea Odesei de Comandamentul Militar al orașului, care avea o îndoită însărcinare: prima, să asigure ordinea și să facă curățirea orașului și a doua să inventarieze prada de războiu, să asigure paza ei și transportul ei în țară.

Ați aprobat tot atunci, ca în vederea asigurării ordinei și punerii rapide în funcțiune a orașului, pentru o bucată de vreme, autoritățile civile ale orașului cum este primarul și Prefectul Poliției, să depindă tot de Comandamentul Militar al Odesei, aceasta până când Guvernatorul și-ar fi putut lua reședința în Odesa și ar fi putut exercita direct tutela și controlul asupra administrației locale.

Din acel moment, Comandantul Militar al Odesei ar fi rămas numai cu atribuțiuni de ordine și siguranță, venind în ajutorul administrației și jandarmeriei, atunci când ele

---

8 *Ibid.* ff. 2165-2168.

ar fi avut nevoie de concursul armatei și asigurând cu orice preț paza pradei de război și trimiterea ei la destinație.

Această dispoziție a D-voastră am comunicat-o atât Comandantului Militar al Odesei cât și Marelui Cartier General, care luând act de hotărârile D-voastră, a înțeles să respecte această situație care era conformă cu regulile de drept și cu principiile unei bune administrații.

În ultima vreme constat însă, că Ministerele din București nesocotesc aceste reguli, pe care le-ați fixat atât pentru administrarea Odesei cât și a Transnistriei în genere, că se dau ordine direct de la București și se iau măsuri care vin în completă contradicție cu măsurile pe care le-am luat aici.

E suficient să vă învederez câteva cazuri, pentru a vedea cât de îndreptățită e cererea pe care o supun aprecierii Dvs.

M-ați autorizat într-una din audiențele de lucru, să ridic toate tractoarele de agricultură ce voi găsi la Odesa, să le pun sub pază și să le trimit la reparație de îndată, să însămânțez tot ce se poate însămânța în Sud și apoi după terminarea acestei operațiuni, să le trec în Basarabia sau în țară.

Măsura și dispoziția luată de mine, în baza hotărârei D-voastră, nu a fost executată de D-1 Comandant Militar al Odesei, pentru considerația că a primit ordin direct de la Marele Stat Major, ca toate tractoarele să fie ridicate de armată. A trebuit să intervin la D-voastră, să se piardă timpul inutil și apoi Statul Major să comunice că el n-a știut de măsura pe care ați luat-o D-voastră.

Dacă ar fi comunicat măsura lui prin intermediul Guvernatorului, noi am fi arătat hotărârea D-voastră și n-am fi ajuns astfel la o pierdere de timp inutilă.

Același lucru în ce privește camioanele. Apreciind situația disperată în care se găsește administrația Odesei, nevoile de a curăța orașul, de a ridica cadavrele, de a face transporturi de făină, de a instala autoritățile.

Mai multe dintre camioanele găsite în port un număr de 4-5 camioane, absolut indispensabile vieții orașului și le-am dat Primăriei. Marele Stat Major a dat ordin direct D-lui Comandant Militar al Odesei, ca toate aceste vehicule automobile să fie ridicate de Armată și să fie duse în țară. Desigur, Marele Stat Major nu a cunoscut aceste împrejurări care ne determină pe noi să luăm măsuri, căci ar fi apreciat și dânsul la fel ca noi și ar fi lăsat aceste mașini Primăriei. Cu sistemul acesta, am găsit că Armata a luat de pe străzi mașinile Primăriei care erau în plină activitate, lăsând-o paralizată în posibilitatea ei de aprovizionare.

Noi ne luasem angajamentul, ca populația să aibă pâine într-o anumită zi și acest angajament luat de Guvernator care reprezintă aici pe Mareșal, nu a putut să fie ținut, deoarece alte autorități iau alte măsuri care paralizează toate eforturile pe care le facem pentru o bună administrare aici.

Dacă aceste dorințe ale fiecărei autorități s-ar centraliza prin Guvernator, nu s-ar mai da naștere la situații de acestea.

Dar un caz și mai grav: Duceam tratative de zile întregi cu delegații germani ai căilor ferate, ajungem la anumite rezultate cu acești delegați, Domnul Profesor Mihai Antonescu

se interesează personal de mersul acestor tratative și în timpul acesta când noi ne găseam în apărarea intereselor noastre, ne trezim că delegații germani vin cu o adresă din partea unui Colonel de la Etapele Armatei III, prin care, fără nici o calitate, le cedase anumite localuri și materiale, în care trebuia să se instaleze administrația noastră. Aceasta, pe considerația că exploatarea căilor ferate în Transnistria se făcea de Marele Stat Major fără ca Guvernatorul să știe ceva despre măsurile care se iau.

Tot în această ordine de idei, țin să vă semnalez un alt fapt.

În conferința ce a avut loc în ziua de 4 Noiembrie la Odesa, cu toate autoritățile și la care a luat parte și Domnul General, Comandant al orașului, am stabilit ca din cele 2 batalioane de jandarmi, care se găsesc în Odesa și care trebuiau de mult să fie îndrumate în provincie, pentru că pentru acestea au fost date, și pe care la cererile insistente ale D-lui Comandant al Odesei le-am lăsat în localitate, pentru a asigura ordinea, deși era armată suficientă, am convenit ca din aceste două batalioane să se dea o companie Domnului Prefect, pe care să o deplaseze în județ, pentru a începe munca câmpului, pentru a asigura scoaterea cartofilor și mai ales pentru a menține ordinea în gările de pe linia ferată.

Domnul Inspector General al Jandarmeriei a dat ordin companiei să plece în județ și acest ordin a fost anulat de D-l Comandant Militar al Odesei, pe motivul că îi era teamă să nu rămână cu forțe insuficiente.

Avem aci la noi de câteva zile pe Domnul General Lutz reprezentantul armatei germane pentru Transnistria, pe lângă armata și administrația română. Stăm de vorbă cu D-lui și aproape ne este teamă să ne mai luăm angajamente și promisiuni pentru că la toate străduințele noastre ne temem să nu ne găsim în fața unor măsuri și hotărâri luate de alte organe care nu cunosc nici rațiunea discuțiilor ce urmează, nici sensul directivelor pe care D-voastră ni le-ați dat și nici perspectivele pe care le urmărim, cu anumite măsuri ce luăm.

Aducându-vă acestea la cunoștință D-voastră, vă rog să binevoiți a aprecia, ca în interesul unei bune, rapide și sistematice administrații, este nevoie să fie o singură persoană cu răspundere, așa cum ați hotărât întotdeauna și așa cum prevede și Decretul dat de D-voastră la Tighina, prin care mă însărcinați cu depline puteri pentru conducerea administrației din Transnistria.

Dacă toate străduințele mele și măsurile pe care le iau numai în asentimentul D-voastră, sunt definitiv interzise de alte autorități, care recunosc au toată bunăvoința ca să servească țara, dar care nu ar putea-o servi mai bine decât în spiritul unei ordine pe care ați stabilit-o, toată munca noastră va fi zadarnică.

Eu îmi permit să vă rog să binevoiți, dacă apreciați, să dați dispoziții tuturor Ministerelor și autorităților independente care au legătură de natură administrativă cu orice organ din Transnistria, ca toate dispozițiile ce vor da aceste organe să fie date prin intermediul Guvernatorului, așa cum s-a stabilit, singuri noi fiind în măsură să știm toate dispozițiile care s-au luat și să armonizăm toate măsurile ce se proiectează.

GUVERNATOR CIVIL,

Documentul nr. 4

Informarea guvernatorului Alexianu referitor la necesitatea reconstruirii catedrale ortodoxe din Odessa.⁹

Tiraspol, 7 Noembrie 1941

02816 × 10 NOE 1941

DOMNULUI MAREȘAL ION ANTONESCU COMANDANT DE CĂPETENIE AL ARMATELOR ȘI CONDUCĂTORUL STATULUI

Puterea nepătrunsă a Istoriei a făcut ca oastea română, condusă de Mareșalul Antonescu, să intre biruitoare în Odesa și să întindă stăpânirea română de la Nistru la Bug și de la mare la Moghilev și la Brailov. Este un ceas unic în istoria neamului nostru, ce amintește vremurile voievodale de glorie și înălțare și de mândrie ale neamului.

Am fost în Odesa și am văzut cu durere cum pe locul unde altădată se înălța mândră catedrala orașului, bolșevicii au făcut un parc, iar credincioșii îngenunchează și se roagă pe locul vechei catedrale. Acest gest al oamenilor de acolo m-a făcut să mă gândesc că nu se poate mai bine însemna stăpânirea românească și faptele de arme ale românilor, decât prin ridicarea unui mare locaș de închinăciune în cetatea Odesei, care să amintească deapururi de vitejia și gloria neamului românesc.

Așa cum odinioară făceau Voievozii noștri după o bătălie câștigată, așa trebuie să însemnăm și noi cel mai mare moment din viața neamului nostru, când puterea de expansiune a ostașilor români, a făcut să înfigă drapelul țării pe zidurile Odesei.

Dacă D-Voastră apreciați și binevoiți a vă da adeziunea, noi vom putea cu înlesnire să ridicăm printr-un concurs de cei mai buni arhitecți, o catedrală măreață la Odesa, având și materialele necesare și mână de lucru și bunăvoința tuturor credincioșilor și cred că țara întregă se va strădui ca să contribuie cu toate mijloacele ei pentru a ridica acest monument al gloriei și al amintirii vitejiei românești din Transnistria căci oricari vor fi împrejurările, puterea credinței nu va putea fi distrusă în Transnistria și biserica înălțată în amintirea vitejiei ostașilor conduși de Mareșal, va rămâne deapururi din veac în veac icoana cea mai măreață a unui trecut de înălțată viață românească.

GUVERNATOR CIVIL,

---

9 *Ibid.* ff. 2197-2198.

Documentul nr. 5

Raport privind incidentul din gara Odessa¹⁰

Tiraspol, 10 Noembrie 1941

02826 × 10 NOE 1941

DOMNULUI
MAREȘAL ION ANTONESCU
CONDUCĂTORUL STATULUI

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că funcționarii germani de cale ferată, intrând în palatul gării centrale din Odesa, au făcut foc în sobe fără a controla în prealabil, dacă sunt sau nu minate.

La aprinderea focului minele care erau în sobe au explodat și au aprins localul. A explodat deasemeni și câteva obuze lăsate de ruși în local. Victime omenești n-au fost. Incendiul a fost stins de pompieri după două ore.

GUVERNATOR CIVIL,

Documentul nr. 6

Proiectul de ordonanță al Inspectoratului de jandarmi Transnistria cu privire la evreii din Basarabia și Bucovina deportați în Transnistria¹¹

11 Nov. 1941

Văzut

G.A.

PROECT DE ORDONANȚĂ

Pentru organizarea regiunelor în care au fost plasați evreii aduși de la Vest de Nistru pe teritoriul Transnistriei.

Populația evreiască aflată la Vest de Nistru aglomerând orașele și satele din Moldova, Basarabia și Bucovina într-o măsură care le făcea imposibilă conviețuirea cu populația băștinașe, a fost adusă în Transnistria și plasată în regiunile lipsite de brațe de muncă.

---

¹⁰ *Ibid.* f. 2161.

¹¹ *Ibid.* ff. 2172-2175.

Regiunile afectate populației evreiești sunt:

- a) Mițki Județul Moghilev
- b) Rogozna-Pecara Județul Tulcin
- c) Obadovka-Balanovka județul Balta
- d) Bobrik-Crivoje-Ozero județul Pervomais și
- e) Bogdanovka județul Pervomais

Convoaiele de evrei ajunși în comunele de plasare din regiunile indicate vor fi date în primirea autorităților comunale cari vor proceda la organizarea coloniei după următoarele norme:

A. CAZAREA

Evreii vor fi cazați, ținându-se în seamă numărul membrilor fiecărei familii, în locuințele părăsite de refugiații ruși sau evrei și care locuințe vor putea fi amenajate și puse în bună stare de locațiune.

Dacă aceste locuințe nu sunt suficiente evreii vor fi cazați pe la locuitorii cari au camere disponibile.

Mobilierul: Pe lângă efectele de îmbrăcăminte, dormit și bucatărie aduse de fiecare familie evreiască, la nevoie primăriile vor completa strictul necesar.

Încălzitul: Prin îngrijirea autorităților comunale și cumpărături directe de la furnizori, depozite etc.

Hrana: Prin cumpărături directe de la locuitorii din comună sau prin aprovizionare de la colhozuri prin îngrijirea autorităților comunale în schimbul bonurilor de muncă.

Asistența medicală: Se asigură prin medici de plasă.

Organizarea interioară:

La sosirea unui convoi, primarul comunei va lua în primire întregul convoi, îl va plasa în locuințe și va îngriji de hrana lor.

Toți evreii vor fi înscrși într-un registru special în care se va trece:

- a) Numele și pronumele
- b) Naționalitatea
- c) Religia
- d) Vârsta
- e) Profesiunea
- f) Localitatea de unde vine.

Fiecărui individ i se va întocmi o fișe individuală prin care să i se stabilească în mod precis identitatea.

Tot autoritatea comunală va da fiecărui individ de la vârsta de 16 ani împliniți o autorizațiune fără de care nu va putea locui în acea comună.

Întreaga colonie evreiască dintr-o comună stă sub autoritatea și controlul tuturor organelor administrative și polițienești din cuprinsul județului.

Nici un evreu nu poate părăsi localitatea ce i s-a fixat decât cu aprobarea și pe răspunderea primarului comunei respective.

Orice evreu găsit în altă localitate decât aceia ce i s-a fixat sau în orișice alt loc, va fi considerat spion și sancționat ca atare, după legile militare în timp de război.

Fiecare colonie se organizează astfel:

Colonia dintr-o comună se pune sub autoritatea unui șef evreu ales de către primarul comunei.

Douăzeci de familii evreiești vor forma o grupă pusă sub supravegherea unui șef de grupă ales de șeful coloniei și aprobat de primarul comunei.

Șeful coloniei și șefii de grupă răspund cu viața de prezența continuă a fiecărui membru din colonie și grupă.

Îngrijește de buna stare a grupei.

Aduce la cunoștința primăriei orice abatere, comisă de vre un membru al coloniei.

Avizează primăria de ivirea oricărei boli contagioase sau epidemice ivită între membrii coloniei.

Șeful coloniei este obligat a da tablou de toți profesioniștii, meseriași și oameni valizi buni de muncă ai coloniei.

Pe baza tablourilor date de șeful coloniei, primarul comunei va organiza munca în colonie și în comună astfel:

Meseriași vor fi obligați a presta orișice muncă i s-ar cere potrivit specialității lui.

Profesioniștii vor sta la dispoziția autorităților comunale și vor fi întrebuințați ori de câte ori nevoia va cere.

Muncitorii cu brațele vor sta la dispoziția primăriei și vor presta orișice muncă li se va cere în folosul comunei sau la munci de folos obștești.

Ei vor fi utilizați la munci agricole, la reparațiuni de drumuri sau poduri, la tăiatul lemnului în păduri, cărat de piatră sau alte materiale.

În schimbul lucrului real efectuat muncitorul va primi un bon de alimente în valoarea unei zile de muncă socotindu-se ziua de lucru la una marcă pe zi pentru muncitorii cu brațele și 2 mărci pe zi pentru profesioniști calificați.

Organele jandarmeriei vor inspecta și controla în continuu coloniile evreiești aducând la cunoștința organelor superioare constatările făcute.

Domnii prefecți de județe vor inspecta coloniile evreiești și vor supraveghea stricta aplicare a prezentei ordonanțe.

Abaterile de la legile Statului Român și ordonanțelor militare săvârșite de membrii coloniilor evreiești sunt de competența Tribunalului Militar de pe teritoriul Transnistriei.

Organele administrative și jandarmerești sunt însărcinate cu aducerea la îndeplinire a prezentei ordonanțe.

Inspector de Jandarmi Transnistria
Colonel Broșteanu

Documentul nr. 7

Informarea mareșalului Ion Antonescu cu privire la proiectul viitoarei ordonanțe nr. 23/1941.¹²

Tiraspol, 11 Noemvrie 1941

02980 × 11 NOE 1941

DOMNULUI
MAREȘAL ION ANTONESCU
COMANDANT DE CĂPETENIE AL ARMATEI ȘI
CONDUCĂTORUL STATULUI

Evacuarea evreilor din zona războiului în Transnistria, ca și evacuarea evreilor din anumite zone din Transnistria în regiuni care sunt mai îndepărtate de linia frontului, au făcut ca să avem în Transnistria o aglomerație foarte mare de evrei.

Este necesar ca aceste colonii evreiești, până li se va găsi o soluție definitivă, să le dăm o organizare provizorie și să le asigurăm posibilitatea de muncă și existență, căci altminteri vom fi obligați să-i ținem pe socoteala colhozurilor și sovhozurilor, ceea ce ar constitui pentru noi, o cheltuială enormă.

În vederea acestui scop, am întocmit alăturatul proiect de ordonanță, pe care socotesc, fiind o chestiune de însemnătate deosebită, să o supun în prealabil aprecierii Dvs.

GUVERNATOR CIVIL,

---

¹² *Ibid.* f. 2176.

21

**COMANDAMENTUL DE CAPETENIE AL ARMATEI
DEPARTAMENTUL GUVERNATORULUI CIVIL
AL TRANSNISTRIFI**

ORDONANTA Nr. 23

Nol, ION ANTONESCU, Mareșal al României, Comandant de Căpetenie al Armatei;
Prin Profesor G. ALEXIANU, Guvernator Civil;
Văzând că pe teritoriul Transnistriei se găsește o numeroasă populație evreiască, care a
fost evacuată din diferitele zone de luptă, pentru a asigura spatele frontului;
Văzând necesitatea organizării traiului în comun a acestei populații evacuate;
Văzând că această populație trebuie să-și poată găsi un mijloc de existență pe proprie
socoteală și prin munca;
În virtutea deplinei puteri acordate prin Decretul Nr. 1 din 19 August 1941, dată Tighina.

Ordonam:

Art. I. Toți evreii veniți din zonele de luptă ale frontului în Transnistria, precum și evreii
din Transnistria, care pentru aceleași consideratuni au fost deplasați în anumite centre, sau acei
care vor mai fi deplasați, sunt supuși regulilor de viață stabilite prin prezenta ordonanță.

Art. II. Inspectoratul Jandarmeriei din Transnistria, fixează localitățile unde evreii pot fi casați.
Evreii vor fi casați ținându-se în seama numărul membrilor familiei în locuințele parșite
de refugiații ruși sau evreii.

Fiecare familie de evreu care pămeste o locuință, va avea îndatorirea să o pună de îndată
în bună stare și să o țină curată.

Dacă aceste locuințe nu vor fi suficiente, evreii vor fi casați și în locuințele particularilor
ce se vor destina, urmând a plăti chiria ce se va stabili.

Art. III. Toți evreii dintr-o comună, vor fi înscrși într'un registru special, în care se
va trece:

1. Numele și pronumele. 2. Nationalitatea. 3. Religia. 4. Varșta. 5. Profesiunea. 6. Loca-
litatea de unde vine.

Fiecarui evreu l se va elibera un dilet de identitate, cu arătarea tuturor acestor date.

Art. IV. Nici un evreu nu poate parși comună în care i-a fost fixat domiciliul, decât cu
autorizația Prefectului Judetului.

Art. V. Toți evreii dintr-o comună, formează o colonie, care se administrează de șeful de
colonie, numit dintre evreii, de Pretorul raionului.

Șeful de colonie este ajutat de conducătorii de grupuri.
Fiecare șef de colonie, va numi dintre evreii un grup de 20 de evreii, un conducător de
grup, care răspunde de prezența tuturor membrilor grupului, îngrijește de bună stare a grupului și
aduce la cunoștința autorității orice abatere a vreunui membru al grupului.

Șeful coloniei și conducătorii grupului, răspund personal de prezența tuturor evreilor în
colonie și de executarea tuturor dispozițiilor ce se ordona de administrație și jandarmerie.

Art. VI. Șeful coloniei este obligat a da tablou de toți profesioniștii, meseriașii și oamenii
valizi buni de muncă ai coloniei.

Pe baza tablourilor date de șeful coloniei, Primarul comunei va organiza munca în colonie
și în comună astfel:

Meseriașii vor fi obligați a presta oricând muncă și s'ar cere potrivit specialității lui.

Profesiioniștii vor sta la dispoziția autorităților comunale și vor fi întrebuințați oricând
nevoia va cere.

Muncitorii cu bratele vor sta la dispoziția Primăriei și vor presta orice muncă și se va
cere în folosul coloniei și folosul comunei sau la muncă de folos obșteșc.

Ei vor fi utilizați la muncile agricole, la reparații de drumuri sau poduri, la tăiatul lem-
nelor în păduri, carat de piatră sau alte materiale.

În schimbul lucrului real efectuat muncitorul va primi un bon de alimente în valoarea unei
zile de muncă socotindu-se ziua de lucru la una marcă pe zi pentru muncitorii cu bratele și 2
marci pe zi pentru profesioniștii calificați.

Organele jandarmeriei vor inspecta și controla încontinuu coloniele evrești aducând la
cunoștința organelor superioare constatările făcute.

Art. VII. Întrebuintarea evreilor la munca dintr-o comună într'alta, se face cu aprobarea Pre-
fectului de județ.

Aducerea specialiștilor dintr'un județ în altul, pentru a presta muncă, se face numai cu apro-
barea Directorului Administrației și Muncii din Guvernământ.

Art. VIII. Orice evreu găsit în alta localitate decât cea în care i s'a fixat domiciliul, fara să
aibă aprobarea autorităților, va fi considerat șpion și sancționat imediat după legile militare
în timp de războiu.

Art. IX. Evreii specialiștii, vor putea fi utilizați, cu aprobarea Guvernământului, în toate
lucrările necesare refacerii industriei distruse de războiu, punerii în funcțiune afabricilor, sau în
orice alte întrebuintări se va socoti necesar.

Art. X. Domnii Prefecți de județe și Domnul Inspector al Jandarmeriei, sunt însărcinați
cu aducerea la îndeplinire a prezentei ordonanțe.

Data în Cabinetul nostru astăzi, 11 Noembrie 1941.

Guvernator

Prof. G. ALEXIANU

CURTEA MĂRTIALĂ a COMANDAMENTULUI MILITAR
O D E S S A

S I T U A T I E   C E N T

De controlul și recensământul general al populației orașului Odeșă

Raionul pol.	Evrei până la 15 ani		Evrei de la 15 la 50 ani		Evrei de la 50 ani în sus		Romeni	Ruși	Ucraineni	Germani	Italiani	Polonezi	Francezi	Spanioli	Unguri	Suedezi	Finlandezi	Belgieni
	Masculi	Femele	Masculi	Femele	Masculi	Femele												
1	665	697	770	2541	944	1622	314	15077	13501	1330	1249	518	9	8	6	2	6	3
2	695	849	339	2210	627	1399	412	12286	13274	718	20	596	4	11	-	1	1	1
3	1475	1458	363	3090	653	1462	462	18237	14857	574	5	644	2	-	2	2	3	4
4	575	725	388	2304	473	894	440	21103	16531	1659	46	1038	11	-	10	9	46	3
5	206	183	77	557	116	290	423	8059	13005	622	7	639	62	-	-	-	3	-
6	346	536	355	1322	587	988	602	13663	11377	472	13	794	8	-	-	-	1	8
7	24	51	12	85	23	49	76	5916	10155	181	3	345	3	-	1	-	2	-
8	50	39	13	76	25	61	263	3937	12379	315	1	502	-	-	5	3	1	12
9	57	59	59	233	83	114	99	4665	4044	303	6	81	5	-	-	-	-	1
Total	4093	4597	2376	12418	3531	6970	2911	103046	109123	6072	125	6157	104	19	24	17	63	113
33.885																		

Se certifică de noi exactitatea prezentei situații de centralizare și control.

PRESEDINTELE CURTEI MĂRTIALE ODESSA
Colonel Magistrat
Michael Vasile *M. Vasile*

14 *Idem*, M. 0007, ff. 229-231.

REALIZATOARE

asa, efectuat intru 1 Noembrie 1941 - 1 Martie 1942 .

	Estonieni	Latviani	Cehi	Greci	Polonezi	Serbii	Chinezi	Turci	Armeni	Basuti	Tetari	Persani	Cruzini	Letoni	Carsinii	Maghini	Rigani	Alte nationalitati	Total persoane recepate	Marocitate recepate
30	190	17	144	109	21	-	7	366	-	23	-	20	-	132	-	-	-	37	39890	-
16	23	38	140	869	11	-	5	155	-	15	-	7	77	6	-	-	-	4	34799	-
4	99	40	86	2	9	1	4	66	-	97	-	7	-	11	-	-	-	605	44350	-
32	164	48	286	134	11	3	17	414	-	37	-	40	-	171	-	-	-	52	48961	-
-	78	80	227	540	-	-	10	93	-	20	-	87	-	1	-	-	-	242	25432	-
8	88	29	142	998	24	5	3	117	-	9	-	19	-	59	-	-	-	-	32566	-
-	28	10	130	275	8	-	-	8	-	17	-	4	-	1	-	4	-	3	17467	2500
12	62	4	65	365	6	-	12	27	-	14	2	6	3	3	-	-	-	40	18326	-
11	39	6	62	338	-	-	2	197	1	1	2	28	33	10	2	1	-	-	10587	-
113	771	232	1282	5937	90	9	60	1448	1	233	2	218	110	396	2	5	-	933	272.378	2500

Ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941 a fost dedicată problemelor din Basarabia, Bucovina și Transnistria. În prima parte, între orele 11,30–12,50, s-a discutat despre situația din Transnistria, luând ca bază rapoartele guvernatorului Transnistriei, pe care le-am prezentat mai sus. În stenogramele ședinței Consiliului de Miniștri, publicate în volumul V (octombrie 1941–ianuarie 1942), se poate urmări întreaga desfășurare a discuției din guvernul României. Aici am sintetizat doar cele mai importante aspecte. În cuvântul introductiv, mareșalul Ion Antonescu a spus următoarele: „*Domnilor, ne-am adunat aici ca să încercăm, din nou, să punem armonie într-o dezarmonie totală, care există între noile ținuturi și Țară și ca să cunoaștem toate problemele care se ivesc la periferie și să le soluționăm în modul cel mai potrivit... D-l Alexianu mi-a arătat care este situația din Transnistria și toate dificultățile pe care le întâmpină acolo. Am citit astă noapte ceea ce mi-a scris d-sa, arătându-mi că se lovește de dificultăți la fiecare pas.*”¹⁵ După Ion Antonescu, Transnistria trebuia socotită ca un gaj, România urmărind acolo „*un scop politic mare*”, în care ultimatumuri de tipul celor sovietice, din trecutul apropiat, să nu mai fie posibile. Transnistria trebuia bine administrată, însă fără să implice cheltuieli majore din partea statului român.

Prima problemă expusă de Gheorghe Alexianu în ședința de guvern a fost aceea a schimbului, în condițiile în care în Transnistria circulau două monede: rubla și Reichskreditkassenscheine – monedă germană de război (RKKS). În consiliu s-a decis să rămână în circulație doar o singură monedă, marca numită Reichskreditkassenscheine. În fapt, acest lucru fusese dispus de Alexianu încă din 29 august 1941, prin ordonanța nr. 3. Rublele trebuiau să fie retrase în termen de 15 zile, începând cu 10 septembrie. Cursul fixat a fost de 1 RKKS = 10 ruble.¹⁶ Numai că, la 16 septembrie 1941, Gheorghe Alexianu a adoptat ordonanța nr. 10, care abroga prevederile ordonanței nr. 3. Cu data de 16 septembrie, în Transnistria aveau „putere liberatorie” atât rubla, cât și Reichskreditkassenscheine, la paritatea 10 ruble = 1 RKKS.¹⁷ Cum rubla se devaloriza continuu, mai ales că erau aduse mari cantități din Ucraina de către militarii germani, ea trebuia retrasă: „*A circula două monete este o imposibilitate și un haos*”, constatase Alexianu. În consiliu, Ion Antonescu i-a replicat lui Alexianu că nimeni nu-l oprise să facă acest lucru, declarându-se de acord cu retragerea rublelor. Astfel, cu ordonanța nr. 24, din 21 noiembrie, rublele trebuiau retrase în 15 zile, începând cu data de 10 decembrie 1941. Cursul de retragere a fost fixat la 1 RKKS = 20 ruble.¹⁸

O altă problemă ridicată de guvernatorul Alexianu a fost comunicarea deficitară între diversele ministere și Guvernământul Transnistriei. Lui Antonescu îi fuseseră prezentate cazuri concrete când, în aceeași problemă, se primiseră ordine din țară de la mai multe autorități; ordine contradictorii. Mareșalul a dispus ca toate comunicările cu Basarabia,

---

15 Ciucă, Ignat 2001, p. 102.

16 A. O., M. 0001, f. 581.

17 *Ibidem*, M. 0015, f. 16.

18 *Ibid.*, f. 33.

Bucovina și Transnistria să se facă doar prin Președinția Consiliului de Miniștri, respectiv Cabinetul Basarabia, Bucovina, Transnistria. Astfel, în 14 noiembrie, secretarul general Octavian Vlădescu a emis o circulară în acest sens.

În ședința Consiliului de Miniștri a fost adusă în discuție și problema populației germane din sudul Transnistriei, precum și a celor 80 de Sonderkommando R veniți în regiune în ultima decadă a lunii septembrie 1941. Părerea lui Ion Antonescu a fost că: „*nimeni nu se poate amesteca – nici S.S. – în comunele germane. Noi am făcut mai mult decât ceilalți*”. Nu era de admis ca altcineva să ia sub protecție pe germanii de acolo. Trebuia făcută o intervenție pe lângă ministrul Germaniei la București: „*Ori o singură direcție, ori mă retrag din Transnistria.*”¹⁹

Intervenția de care vorbea Ion Antonescu s-a concretizat printr-un schimb de scrisori, în 14–15 noiembrie 1941, între Mihai Antonescu, ministru de Externe, și Manfred von Killinger, ministrul plenipotențiar al Germaniei în România. În scrisoarea de răspuns a diplomatului german se aducea la cunoștință că „*pentru reprezentarea intereselor populației germane din Transnistria, Guvernul German a desemnat pe «Volksdeutsche Mittelstelle» care asigură executarea dispozițiilor date de Dvs.*”²⁰ Ca o continuare firească a schimbului de scrisori dintre Mihai Antonescu și Manfred von Killinger, în 13 decembrie, la Tiraspol a fost semnată o convenție între guvernatorul Transnistriei, Gheorghe Alexianu, și Oberführerul Hoffmeyer, comandantul Volksdeutsche Mittelstelle din Transnistria. Nu va fi nici o singură direcție, iar România nu se va retrage din Transnistria. Conducerea populației germane din sudul Transnistriei o va exercita „*în mod principial*” Volksdeutsche Mittelstelle. Reședința acesteia a fost în localitatea Landau, din județul Berezovka. Deja în satele germane se organizaseră gărzi de pază înarmate, poliție locală ce-și zicea *Selbstschutz*. În județele cu populație germană au luat ființă 17 comandamente de zonă, distincte teritorial și autonome față de administrația românească, conduse de *Bereichskommandoführeri*.²¹

În privința construirii catedralei din Odessa, Ion Antonescu s-a declarat de acord, însă doar cu mijloacele Guvernământului Transnistriei, fără cheltuieli din partea statului român: „*Să nu se ia nimic de la noi. Eu vreau să fac Catedrala Neamului, pentru că nimeni nu s-a gândit s-o facă, de la Unire până acum.*”²²

Din stenogramele ședinței Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie nu rezultă că s-ar fi pus în discuție și proiectul de ordonanță pentru evreii deportați în Transnistria. Probabil Ion Antonescu a avut nevoie de timp pentru a-l studia. Astfel, ordonanța nr. 23 a fost aprobată mai târziu, dar a rămas cu data de 11 noiembrie 1941, data definitivării proiectului de către guvernator. În 18 noiembrie, Gheorghe Alexianu a dispus publicarea de urgență

19 Ciucă, Ignat 2001, p. 114.

20 A. O., M. 0021, ff. 447-451. Volksdeutsche Mittelstelle (VoMi) a fost o agenție a NSDAP pentru germanii din afara Reichului.

21 *Ibidem*, M. 0018 ff. 417-418. Vezi „Înțelegerea” din 13 decembrie 1941 de la Tiraspol.

22 Ciucă, Ignat 2001, p. 115.

a ordonanței nr. 23, iar în 19 noiembrie transmiterea telegrafică a acesteia către prefecți, pentru aplicare imediată.²³ Tot atunci, direcțiile Guvernământului Transnistriei au fost informate, cu obligația de a lua măsuri în conformitate cu ordonanța nr. 23 și cu dispozițiile trimise cu telegrama anexată.

O problemă gravă, după Ion Antonescu, era „*chestiunea raporturilor dintre comandanțele militare și administrație, raporturi care înseamnă o adevărată cacofonie*”. De administrație era responsabil doar guvernatorul Alexianu. Armata nu trebuia să se amestece în probleme administrative. S-a hotărât înlăturarea generalului Ghineraru din poziția de comandant militar al Odesei și promovarea generalului Nicolae Dăscălescu. Nemulțumit de colaborarea dintre autoritățile administrative și armată, Antonescu a spus următoarele: „*Le-am cerut să se pună în armonie cu ele, pentru ca să fie o perfectă colaborare. Însă n-au înțeles, din cauza ușurinței. Lui Glogojanu să i se atragă atenția că este pe un vulcan, de mine, și totuși să răspundă cum a răspuns: «Sunteți niște fricoși» (!?) Să vină chiar rușii să-i atragă atenția – și nu unul – și el să le spună la toți: «Sunteți niște fricoși» (!?)*”

Impresionat probabil de atitudinea intelectualilor de la Universitatea din Odessa, cu aspecte laudative față de mareșal, menționată în raportul guvernatorului Gheorghe Alexianu, Ion Antonescu a concluzionat: „*Deci, pe intelectuali îi ajuți. Universitatea o deschizi.*”²⁴

Problema evreilor din Odessa și a represiunii de acolo, în urma aruncării în aer a clădirii unde era cantonat Comandamentul Militar Român din Odessa, a fost discutată în finalul ședinței de dimineață a Consiliului de Miniștri. Dialogul Antonescu-Alexianu este bine cunoscut:

„**Mareșal I. Antonescu:** *Cu evreii de la Odessa, ceea ce s-a întâmplat, s-a întâmplat; de acum înainte, să se pună regulă.*

Represiunea a fost destul de severă?

Prof. Gh. Alexianu: *A fost, dle Mareșal.*

---

23 A. O., M. 0007, f. 346. Ordinul de serviciu nr. 23, trimis prefecturilor din Balta, Tulcin, Moghilev și Golta, scris de Alexianu, avea următorul conținut: „Prefecții din jud. Moghilev, Balta, Tulcin și Pervomaisk vor lua urgente măsuri pt. executarea întocmai a dispozițiilor date privitoare la evrei. Vor fi lăsați în colhozuri și sovhozuri numai acei care au posibilități de adăpostire, ceilalți vor fi băgați în sate în casele locuitorilor cărora li se vor rechiziționa și plăti o chirie. Evreii vor fi deparazitați și li se va asigura pentru câteva zile hrana, urmând ca apoi să trăiască pe cont propriu făcându-se aplicare ordonanței pentru munca evreilor. Se va forma la fiecare tabără de evrei o comisie din pretor, comandantul plotonului de jandarmi și primar care va putea aduna bijuteriile și lucrurile de preț ce Evreii ar voi să vândă contra hrană. Se va face inventar amănunțit de toate aceste până la sosirea delegaților Băncii Naționale care le vor lua în primire. D-nii prefecți vor veghea personal ca aceste operații să se facă în cea mai desăvârșită ordine. Orice abatere va fi sancționată exemplar. Se va interzice populației de a cumpăra obiecte de preț de la Evrei, totul trebuind a aparține statului. Dl colonel Grosu, ajutorul de comandant al Insp. de jandarmi se va duce personal și va controla aplicarea măsurilor. Serviciul sanitar va lua toate măsurile pentru a împiedeca epidemiile. *G.A. Ibidem*, ff. 344-345; 301.

24 Ciucă, Ignat 2001, p. 119.

Mareșal I. Antonescu: *Ce înțelegeți prin „destul de severă”? Do. sunteți cam miloși cu alții, nu cu Neamul românesc.*

Prof. Gh. Alexianu: *A fost foarte severă, dle Mareșal.*

Mareșal I. Antonescu: *Am spus să se împuște câte 200 de evrei pentru fiecare mort și 100 de evrei pentru fiecare rănit. Ș-a făcut așa?*

Prof. Gh. Alexianu: *Au fost împușcați și spânzurați pe străzile Odesei.*

Mareșal I. Antonescu: *Să faceți așa, pentru că eu răspund în fața țării și a istoriei. Să vină evreii din America să mă tragă la răspundere! Nu admit însă confiscarea averilor evreilor.*²⁵

Ce se întâmplase cu evreii din Odessa? Să nu uităm că Ion Antonescu avea în față rapoartele guvernatorului Transnistriei. Ce scria Alexianu? Scrisese următoarele:

„Armata IV-a, interpretând greșit o dispoziție a noastră, a hotărât ca toți evreii din Odesa să fie scoși din oraș și duși în sate, fără însă să fie mijloace suficiente pentru transport, fără să fie organizat, așa cum am făcut noi în Nord și fără a lua nici o măsură de protecție.

Parte din evrei au fost scoși din Odesa, duși până la Dalnic și lăsați acolo, de unde, cum era firesc, s-au întors în Odesa, iar o parte din ei au fost băgați în Ghetou, împreună cu femei, bărbați, copii și bolnavi, de așa fel, că o promiscuitate și o stare de infecție amenința să isbească întreg orașul.

*De acord cu Domnul General Macici, am hotărât ca pentru moment să rămână în Ghetou numai bărbații de la 18-50 de ani, iar femeile, copii și bătrânii, să fie lăsați la locuințele lor, cu însărcinarea de a îngriji de hrana celor din Ghetou, care sunt puși la muncă și la diferite întreprinderi.*²⁶

Deci, evreii din Odessa au fost evacuați la Dalnic, de unde s-au întors în localitate. O parte dintre ei au fost băgați în ghetou. Așa scrisese Alexianu în raport. Nu avem motive să nu-l credem.

Primarul Odesei, Gherman Pântea, a intervenit pe lângă generalul Nicolae Macici, trimis de Armata a 4-a pentru anchetă, aflat în zona deflagrației din 22 octombrie, unde supraveghea operațiile de salvare. Încă nu fusese găsit cadavrul generalului Glogojanu. Macici i-a permis primarului să ia măsuri pentru reîntoarcerea evreilor în oraș, spunându-i că nu știa nimic de ordinul de evacuare a acestora.

Guvernatorul Transnistriei a raportat mareșalului Antonescu că Armata a 4-a îi interpretase greșit un ordin. Care? O să arătăm mai încolo! La data de 28 octombrie 1941, generalul Ghineraru, Comandatul militar al Odesei, îi scria guvernatorului Alexianu următoarele: *„Armata 4-a prin ordinul Nr. 212.995 din 22 octombrie, ne face cunoscut hotărârea*

25 *Ibidem*, p. 120.

26 A. O., M. 0001, f. 2207.

*Dv. ca evreii din Transnistria să fie adunați în anumite sate, unde vor fi lăsați să trăiască cu mijloacele lor. Cu onoare vă rugăm a ne comunica satele destinate în acest scop.*²⁷ Deci, exista un ordin din 22 octombrie, dat de Armata a 4-a, privind evacuarea evreilor din Transnistria, bazat pe „*botărârea Dv.*” Odessa era și ea în Transnistria! Aceeași armată, în 24 octombrie, transmite Serviciului pretoral cele „ordonate” de Alexianu: „*Evreii din Transnistria sunt adunați în anumite sate, fixate de acel departament, unde vor fi lăsați liberi, să locuiască și să trăiască cu mijloacele lor, fără a părăsi satul.*”²⁸

Ordinul 212.995 a putut fi făcut cunoscut celor din Odessa și de generalul adjutant Iosif Iacobici, comandantul Armatei a 4-a, care, în ziua de 22 octombrie, a fost la Odessa.

Lucrurile sunt însă mai complicate. Armata a 4-a fusese informată încă din 6 octombrie de Marele Cartier General că „*în conformitate cu ordinul Domnului Mareșal Antonescu, toți Evreii aflați în Transnistria, vor fi internați imediat în lagărele de pe Bug, stabilite de Domnul Guvernator al Transnistriei, prin grija autorităților administrative.*”²⁹ Știind de acest ordin, de ce ar fi interpretat greșit Armata a 4-a un ordin al lui Alexianu?

Pentru că, de aici consider că provine confuzia, generalul Iosif Iacobici, comandantul Armatei a 4-a, i-a cerut guvernatorului Alexianu, printr-o notă telefonică, lămuriri cu privire la evacuarea evreilor. La 11 octombrie 1941, din Tiraspol, guvernatorul Transnistriei a trimis un comunicat Armatei a 4-a prin care aducea la cunoștință faptul că evreii din Basarabia și Bucovina erau evacuați în regiunea Bugului, unde urmau să rămână până când puteau fi trecuți la est de Bug, conform convenției din 30 august 1941. Fiecare convoi era însoțit de un număr redus de jandarmi. „*În satele care li s-au destinat pentru ședere, evreii vor fi lăsați liberi să locuiască și să trăiască pe socoteala lor, fără a putea să părăsească satul*”. Intraseră în Transnistria 15.000 de evrei; restul, până la 150.000, urmau să sosească în acea toamnă. Guvernatorul renunța la ajutorul pe care armata l-ar fi putut da, cerând doar cupatoare pentru deparazitare, de teama că ar putea să se ivească epidemii. În finalul comunicatului apare următoarea frază: „*Sistemul aplicat evreilor din Basarabia și Bucovina, se aplică și evreilor din Transnistria, măsurile ordonate fiind în curs de executare.*”³⁰ Expriimarea pare clară, dar nu e! La 7 noiembrie 1941, guvernatorul o lămurea într-un răspuns pentru generalul Ghineraru, la depeșa din 28 octombrie: „*Măsura a fost luată în prezent numai pentru Evreii din Transnistria, veniți din Țară.*”³¹

Deci, expriimarea lipsită de claritate a lui Alexianu din comunicatul trimis Armatei a 4-a la 11 octombrie a avut drept urmare cele două ordine de mai sus, în care conținutul,

---

27 *Ibidem*, M. 0007, f. 299. Ordinul 212.995 din 22 octombrie 1941, în Trașcă 2010, p. 292: „Departamentul Guvernatorului Civil pentru Transnistria a comunicat măsurile luate contra evreilor și anume: Evreii din Transnistria sunt adunați în anumite sate, fixate de acel Departament unde vor fi lăsați liberi, să locuiască și să trăiască cu mijloacele lor, fără a putea părăsi satul”.

28 Arh. M.AP.N, Fond Comandamentul Militar Odessa, Dosar 295, f. 75. Stoenescu 1998, p. 445.

29 Trașcă 2010, pp. 273–274.

30 A. O., M. 0007, f. 271.

31 *Ibidem*, f. 299.

preluat din comunicatul lui Alexianu, este identic. Ordinele, dispozițiile, legile trebuie să întrunească aceste cerințe: claritate, precizie și previzibilitate. Lipsa acestora din comunicatul trimis Armatei a 4-a a provocat evacuarea intempestivă a evreilor din Odessa la Dalnic, în 23 octombrie. Așa a crezut generalul Trestioreanu, comandant militar al Odesei în acea dimineață, că se poate executa ordinul 212.995 din 22 octombrie al Armatei a 4-a! Era și el sub presiune! Ordonase măsuri de represalii. Informat fiind despre haosul din oraș provocat de evacuarea evreilor, guvernatorul Transnistriei a ordonat în 26 octombrie, prin telegrama 1987, trimisă prefectului poliției, încetarea acestui proces: „*până la noi dispozițiuni încetează orice evacuare de evrei. Se bagă în ghetto evreii valizi pentru lucru. Familiile lor rămân acasă spre a le duce hrană.*”³²

Acestea au fost documentele și faptele pe care Ion Antonescu a trebuit să le aibă în vedere când a făcut constatarea: „*ceea ce s-a întâmplat, s-a întâmplat*”. În ședința Consiliului de Miniștri erau prezenți atât Iosif Iacobici, comandantul Armatei a 4-a, cât și Gheorghe Alexianu, guvernatorul Transnistriei. Mareșalul Antonescu nu a mai insistat; le făcuse destule reproșuri în ceea ce privește colaborarea dintre armată și administrație în Transnistria. Spusese mai înainte că raporturile dintre armată și administrație reprezentau „*o adevărată cacofonie*”. Nu era să-i scoată la tablă!

A urmat întrebarea firească cu privire la represiune: „*Represiunea a fost destul de severă?*” Întrebarea trebuia adresată într-un fel sau altul, se apropia sfârșitul ședinței, iar în niciunul dintre rapoartele sale Alexianu nu menționase evenimentele de la Odessa: atentatul și represiunea. De parcă nici nu s-ar fi produs! A prezentat un raport despre incidente din gara Odessa, neglijența militarilor germani, dar nimic despre Odessa în zilele 22-25 octombrie 1941! Inițial am crezut că guvernatorul expediase un raport confidențial. Din documentele Guvernământului Transnistriei nu rezultă că făcuse așa ceva. Expediase rapoarte confidențiale, dar nu referitor la evenimentele de la Odessa. Dialogul dintre cei doi, Antonescu și Alexianu, purtat pe un ton răstit din partea mareșalului, confirmă că guvernatorul nu a dorit să fie amestecat, lăsând totul pe seama armatei. La întrebarea directă a mareșalului, dacă a fost executat întocmai ordinul de represiune, Alexianu răspunde: „*Au fost împușcați și spânzurați pe străzile Odesei*”. Mărturia aceasta o consider esențială; deci represiunea principală a avut loc în 23 octombrie 1941, în oraș, prin împușcare și spânzurare. Dacă ar fi fost altcumva, guvernatorul ar fi spus-o; însă nu avea niciun motiv să oculteze un adevăr, să treacă sub tăcere informații de care mareșalul era avid. Același lucru au raportat și militarii: represiunea principală a avut loc în orașul Odessa, prin împușcare și spânzurare. Iosif Iacobici era de față, putea să intervină. N-a făcut-o! Nu a adus precizări suplimentare. În Odessa, regimentele Diviziei 10 Infanterie raportaseră execuția a 417 evrei comuniști, în dimineața zilei de 23 octombrie.³³ Regimentul 33 Dorobanți a raportat execuția a 72 de evrei și comuniști prin împușcare în ziua de 23 octombrie 1941.³⁴

32 A. O., M. 0007, f. 281.

33 Arh. M.Ap.N, Fond Divizia 10 Infanterie, dosar nr. 830, f. 487, *apud* Stoenescu 1998, p. 371.

34 Raport contrainformativ nr. 3, în Trască, *op. cit.*, p. 100.

Ion Antonescu fusese informat cu siguranță despre evenimentele de la Odessa de către generalii Iosif Iacobici și Nicolae Macici. Mai mult, Iacobici era de față când a avut loc dialogul Antonescu-Alexianu. Jurnalul mareșalului consemnează întâlniri între Conducătorul Statului și generalul Iosif Iacobici, comandantul Armatei a 4-a, în 28 octombrie, 5 noiembrie și 7 noiembrie 1941. Generalul Nicolae Macici, trimis în misiune la Odessa în dimineața zilei de 23 octombrie, a fost primit de Ion Antonescu în 10 noiembrie, orele 17,30-18,30.³⁵ În ședința de guvern Ion Antonescu se arătase nemulțumit de situația de la Odessa, precum și de atitudinea nesocotită a generalului Glogojanu.

*

* *

Din anul școlar 2024/2025, elevii claselor a XI-a, curs de zi, și a XII-a, curs seral, studiază o nouă disciplină: *Istoria evreilor. Holocaustul*. Există în conținut și un studiu de caz: „*Evreii din Odessa*”. Ce spun autorii, supervizați de referenți științifici, profesori universitari?

- Editura „Corint logistic”, pagina 78: „*În jur de 20.000 de evrei au pierit, împușcați, spânzurați sau arși de vii. În lunile următoare, 60.000 de evrei din zona Odesei au fost deportați în județele Golta și Berezovka din Transnistria, unde o bună parte dintre ei au fost executați de jandarmi români în colaborare cu militarii germani și coloniștii germani și cu milițiile ucrainene.*”
- Editura „Booklet”, pagina 73: „*Imediat după cucerirea orașului, a început organizarea ghetoului de la Odesa, iar în primele zile, 3.000-4.000 de evrei au fost executați prin împușcare.*” „*În zilele următoare, circa 25.000 de locuitori ai Odesei, majoritatea evrei, au fost escortați până la Dalnic, unde au fost înghesuiți în câteva barăci care au fost mitraliate și incendiate.*” „*Deportarea evreilor din Odesa a fost realizată de autoritățile române în două etape. Prima s-a realizat prin convoaie care au trecut prin Berezovka către Bogdanovca (125 km nord de Odesa). Cei care rămâneau în urmă erau împușcați de jandarmi. A doua etapă a deportărilor s-a efectuat cu trenul, în vagoane de marfă, la temperaturi de până la -20 C. Mulți evrei au murit din cauza înghețului înainte să ajungă la Berezovka, iar cei care au supraviețuit au fost predați unităților germane care i-au executat.*”
- Editura „Litera”, pagina 76: „*Un alt episod a avut loc în apropierea orașului, la Dalnic. Zeci de mii de evrei au fost executați acolo prin împușcare și incendiere, după ce au fost înghesuiți în magazii aflate în tranșeele din zonă. La sfârșitul lunii octombrie, a început deportarea evreilor din Odessa. Îndreptându-se spre Bogdanovka, coloanele de deportați au mărșăluit circa 200 Km fără apă și mâncare, pe un timp rece și ploios. A doua etapă a deportărilor a avut loc în ianuarie 1942. Potrivit rapoartelor oficiale, aproximativ 31.000 de evrei au fost transportați cu trenul către Berezovka. O mare parte dintre ei au murit însă înainte de a ajunge la destinație din cauza temperaturilor foarte scăzute și a condițiilor foarte grele.*”

---

35 Buzatu, Cheptea, Cîrstea 2008, pp. 304, 305, 308.

- Editura „Sigma”, pagina 73: *„După explozia din 22 octombrie a clădirii Comandamentului militar, minată de sovietici, care a provocat moartea comandantului orașului, generalul Ion Glogojanu și a 78 de militari români și germani, autoritățile militare au declanșat din ordinul mareșalului Ion Antonescu «măsurile severe de represalii» împotriva populației civile, fapt care va determina un masacru cărui i-au căzut victime mii de evrei (după unele surse circa 19.000)”. „Masacrul evreilor din Odessa a continuat în apropierea orașului, unde 20.000 de evrei evacuați au fost executați la Dalnic. Dintre supraviețuitorii ororilor de la Odessa, majoritatea a fost deplasată la Berezovka sau în alte regiuni din Transnistria, unde și-au găsit sfârșitul.*
- Editura Didactică și Pedagogică, pagina 74: *„Odată instalată administrația militară românească, Odessa a fost scena unor execuții în masă, parte a Holocaustului, de care este responsabil statul român, condus la acea vreme de Mareșalul Ion Antonescu (autointitulat Conducătorul). (...) Drept represalii, el a ordonat armatei să execute operațiuni de purificare etnică. Astfel au avut loc violențe în oraș, au fost împușcați și spânzurați evrei. Aproximativ 20 de mii de evrei au fost duși la Dalnic, lângă Odessa, înghesuiți în nouă magazine (barăci) care au fost mitraliate, incendiate și aruncate în aer. Supraviețuitorii au fost deportați și au pierit în lagărele din Transnistria sau chiar în timpul transportului spre acestea, din cauza frigului, a bolilor, violurilor și execuțiilor sumare.”³⁶*

*

* *

În trei dintre cele cinci manuale, autorii au reprodus dialogul din ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941, la partea de exerciții, aplicații.

Nu vreau să mă pronunț asupra felului în care elevii ar judeca, presupunând că ar avea la îndemână toate manualele și ar fi interesați de studiul istoriei, văzând atâtea date diferite referitoare la același studiu de caz: *„Evreii din Odessa”*. Experții din comisia de evaluare a manualelor, dacă a existat așa ceva, au observat aceste diferențe? Ele nu sunt ne semnificative! Ce i-a îndreptățit să dea aprobare? Doar ignoranța, cred! Este cineva responsabil?

În cele ce urmează o să punem față în față cele scrise în manualele școlare, aprobate de Ministerul Educației, cu documente contemporane evenimentului. Nu o să mai indicăm care manual.

- **Manualul:** *„Imediat după cucerirea orașului, a început organizarea ghetoului de la Odesa, iar în primele zile, 3.000-4.000 de evrei au fost executați prin împușcare.”*
- **Documentul:** *„Sectoarele vor da ordine precise Batalioanelor (divizioanelor) să se ia măsuri ca la ridicarea evreilor de la domiciliu să nu se producă jafuri sau schingiuiri, ci vor fi îndrumați direct la Serv. Pretoral...”³⁷*

³⁶ Vezi manualele școlare la adresa: <https://manuale.edu.ro/>, accesată la data de 26.11.2025.

³⁷ Ordinul nr. 14.420 din 18 octombrie 1941. „Instrucțiuni. Organizarea, trierea și evacuarea evreilor din Odessa în ghetouri”, în Trașcă, *op. cit.*, p. 286.

- **Manualul:** „Masacrul evreilor din Odessa a continuat în apropierea orașului, unde 20.000 de evrei evacuați au fost executați la Dalnic”. Informația o găsim cu diferite nuanțe și număr de evrei executați în toate manualele.
- **Documentul:** „Armata a 4-a, interpretând greșit o dispoziție a noastră, a hotărât ca toți evreii din Odesa să fie scoși din oraș și duși în sate, fără însă să fie mijloace suficiente pentru transport, fără să fie organizat, așa cum am făcut noi în Nord și fără a lua nici o măsură de protecție. Parte din evrei au fost scoși din Odesa, duși până la Dalnic și lăsați acolo, de unde, cum era firesc, s-au întors în Odesa, iar o parte din ei au fost băgați în Ghetou, împreună cu femei, bărbați, copii și bolnavi, de așa fel, că o promiscuitate și o stare de infecție amenința să isbească întreg orașul.”³⁸
- **Manualul:** „În lunile următoare, 60.000 de evrei din zona Odesei au fost deportați în județele Golta și Berezovka din Transnistria, unde o bună parte dintre ei au fost executați de jandarmi români în colaborare cu militarii germani și coloniștii germani și cu milițiile ucrainene”.
- **Documentul:** „Biroul Central de Evacuare constituit conform ord Nr. 35/942, a Guvernământului Transnistriei și instrucțiunilor anexe, și-a terminat lucrările referitoare la evacuarea evreilor, pe ziua de azi 11 Aprilie 1942. S-a recenzat și evacuat 32.643 evrei.”³⁹

Evreii din Odessa deportați în județul Berezovka au fost masacrați de polițiile germane (Selbstschutz), aflate sub comanda organizației Volksdeutsche Mittelstelle. Au participat și mercenari ucraineni. Începutul a fost în ultimele zile ale lunii ianuarie 1942. A se vedea notele informative ale Legiunii de Jandarmi Berezovka și ale Inspectoratului de Jandarmi Transnistria. Prima notă informativă a Legiunii de Jandarmi Berezovka o publicăm mai jos.⁴⁰ Ea a devenit nota informativă nr. 134 din 13 februarie 1942 a Inspectoratului de Jandarmi Transnistria.

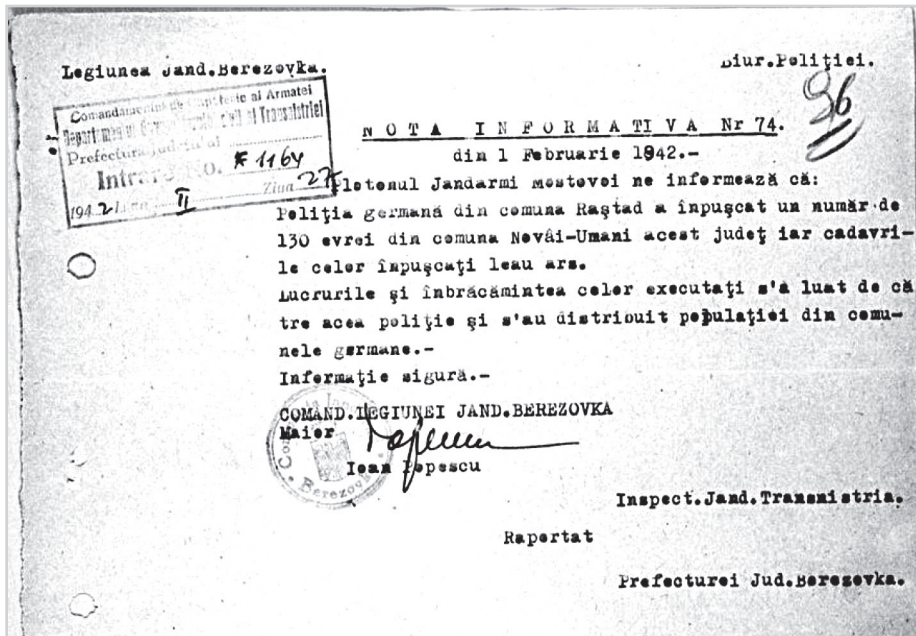
Îi somăm pe autori să indice documentele originale în care jandarmii români executau evrei deportați în județul Berezovka. Cât privește deportarea spre Bogdanovka de la sfârșitul lunii octombrie, cei 200 km fără apă și mâncare, ea nu a avut loc. Este un fals, pe care l-am demontat în altă parte. Aici, doar încă o dată, telegrama guvernatorului Alexianu din 26 octombrie 1941: „Până la noi dispozițiuni încetează orice evacuare de evrei. Se bagă în ghetto Evreii valizi pentru lucru. Familiile lor rămân acasă pentru a le aduce hrană. Voi da dispoziții ulterioare de cum se va proceda.”⁴¹

38 Raportul guvernatorului Gheorghe Alexianu din 7 noiembrie 1941, în A. O., M. 0001, f. 2158.

39 Raportul președintelui Biroului central de evacuare a evreilor, Matei Velcescu, în *Ibid.* M. 0003, f. 859.

40 A. O., M. 0020, f. 442.

41 *Ibidem*, M. 0007, f. 281.

Exprimarea „*magaziile aflate în tranșeele din zonă*” indică o profundă ignoranță. Mai ales că manualul are mai mulți autori, aveau și corector, referent științific etc. Despre magaziile (barăcile) din Dalnic, altă dată!

Bibliografie

United States Holocaust Memorial Museum, Odessa Oblast Archives records, accesibil la adresa: <https://collections.ushmm.org/search/catalog/irn507306?rsc=20914&cv=0&x=1346&y=1880&z=1.3e-4>:

- a. Microfilm 0001, filele: 89–90, 581, 589–591, 1117–1120, 2152–2160, 2161, 2162–2164, 2165–2168, 2172–2175, 2176, 2197–2198, 2207.
- b. Microfilm 0003, filele: 859.
- c. Microfilm 0007, filele: 229–231, 271, 281, 299, 301, 344–345, 346.
- d. Microfilm 0015, filele: 16, 33.
- e. Microfilm 0018, filele: 147, 417–418.
- f. Microfilm 0020, filele: 442, 1719, 1247–1248.
- g. Microfilm 0021, filele: 447–451.

Manuale școlare accesibile la adresa: <https://manuale.edu.ro/>.

Buzatu, Cheptea, Cîrstea 2008 Gheorghe Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cîrstea (editori), *Jurnalul Mareșalului Ion Antonescu. Pace și Război (1940-1944)*, Iași: Casa Editorială Demiurg, 2008.

- Ciucă, Ignat 2001 Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri, Guvernarea Ion Antonescu*, ediție de documente îngrijită de Marcel Dumitru Ciucă și Maria Ignat (editori), vol. V, București, 2001.
- Stoenescu 1998 Alex Mihai Stoenescu, *Armata, mareșalul și evreii*, București: Editura RAO, 1998.
- Trașcă 2010 Ottmar Trașcă, „*Chestiunea evreiască*” în *documente militare române 1941-1944*, Iași: Institutul European, 2010.